

Recenzia

Doc. Ing. Vladislav Pavlát, CSc., Vysoká škola finanční a správní, Praha
Nenechajte sa oklamať praktikami predátorských žurnálov
 na štúdiu

Vít Macháček, Vít – Srholec, Martin.

Predátorské časopisy ve Scopusu.

Praha, listopad 2016. Studie 16/2016. Stran 40.
 Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.
 ISBN 978-80-7344-389-4.

Vysokoškolským autorom, vrátane doktorandov a študentov bakalárskeho a magisterského štúdia je všeobecne známe, že pri publikovaní článkov, štúdií, príspevkov na vedecké konferencie sa autori často stretávajú s roznyimi ťažkosťami. Každoročne vo svete vzniká veľký počet nových odborných časopisov a každý rok tiež mnoho z nich zaniká. Nebýva vždy ľahké rozpoznať seriózne odborne periodiká od menej seriózných alebo podvodníckych a klamárskych periodík, ktoré sú v niektorých krajinách často založené iba za krátkodobým účelom vybrať od autorov poplatky za uverejnenie príspevkov, za redakčné úpravy, alebo za vytlačené separáty („fees“), ktoré autori nikdy nedostanú, lebo časopis o niekoľko mesiacov po svojom založení, „zomrie“ a nikto sa nič nedozvie, ale „prachy sú v prachu“.

Vznik niektorých nových časopisov sprevádza marketingová kampaň, ale skúsenejší autori už vedia, že informácie napríklad o členoch redakčnej rady, o tom, v ktorom registri je časopis údajne evidovaný, údaje ako je medzinárodne hodnotený, bývajú nepravdivé; uvádzaný impakt - faktor býva sfalšovaný a v skutočnosti nejestvuje apod. Niektoré redakcie sľubujú „objektívne posúdenie“ príspevkov. Najčastejšie sa zneužíva tvrdenia, že sa jedná o „double blind review“ - anonymne posúdenie dvomi nezávislými oponentmi – čo sa všeobecne považuje za známku kvality. Jednoznačne teda ide o klasickú nepravdivú reklamu (tzv. klamná reklama).

Vedecký časopis FINANČNÉ TRHY, Bratislava, Derivat 2016,
 ISSN 1336-5711, 4/2016

Začínajúci autor nech sa nečuduje, že najčastejšie býva oslovený krstným menom, ktoré si klamári obyčajne vyhľadajú v univerzitných zoznamoch alebo cez Google, ak už oslovený autor raz niečo publikoval. Nie je možné sa čudovať, že hocikedy autor nevie dobre rozpoznať tieto praktiky.

Ešte horšia ale je situácia, keď sa aj do svetovo uznávaných zoznamov (napríklad ako je Scopus) akosi primiešajú niektoré články o nízkej kvalite, ktoré svojim obsahom neodpovedajú renomé daného časopisu, aj keď brilantne splňujú formálne požiadavky redakcie. To ale už je druhý problém, tj. problém kvality recenzentov („reviewers“), ktorý existuje aj u veľmi renomovaných vedeckých žurnálov. V týchto prípadoch môžu byť príčinou pozitívneho (alebo naopak negatívneho) hodnotenia daného elaborátu aj hlboké názorové rozdiely ako sa na tu ktorú otázku pozerajú nominovaný recenzenti.

V každom prípade však možno autorom odporučiť, aby sa obracali na príklad na odborníkov v univerzitných knižniciach, ktorí sa vedia orientovať v roznych zoznamoch „podozrivých“ alebo priamo klamárskeho časopisov, ktoré sú teraz stále častejšie označované ako „predátori“. Títo predátori sú skutočne nebezpeční. Z tohto dôvodu je možné veľmi pozitívne oceniť novú publikáciu, ktorá bola v novembri 2016 uverejnená pod názvom „*Predátorské časopisy ve Scopusu*“) ako jedna z častí projektu „Institutu pro demokracii a ekonomickou analýzu“ Národohospodárskeho inštitútu AV ČR v Prahe (ČR). Autormi tejto zaujímavej a užitočnej publikácie sú *Vít Macháček* (pracuje pre projekt think-tank pri Národohospodársko ústave AV ČR) a *Martin Srholec* (výskumný pracovník CERGE v Prahe).

Výsledky analýzy obidvoch autorov sú krátko zhrnuté na str.1-2 uvádzanej publikácie. Autori preskúmali „rozsah prenikania tzv. predátorských vedeckých časopisov do citačnej databáze Scopus.“ (s.1 cit. práce) Pretože v Česku je počet bodov získaný výskumnou organizáciou - na základe toho, že vedecko-výskumný výsledok bol zaradený do databáze Scopus - rozhodujúci pre hodnotenie pre

vedeckovýskumné organizácie orgánmi vlády ČR, teda aj pre jej financovanie, skúmaný problém je najmä dnes aktuálny a dôležitý. Autori vychádzajú z tzv. zoznamu predátorov, ktorý každoročne vydáva Jeffrey Beall z Coloradskej univerzity. Dôležitým zdrojom pre analýzu českých výskumníkov bola tiež databáza Ulrichsweb. Výsledkom analýzy je – okrem iného – poznatok, že v Scopusu (v porovnaní s predchádzajúcim vývojom) sa v roku 2015 významne zvýšil podiel predátorských výsledkov (s.2. op. cit.). Autori ďalej upozorňujú, že zoznamy Bealla nie je možné používať mechanickým spôsobom. Aj keď sa počet článkov uverejnených v predátorských časopisoch vedených v Scopusu zvýšil, tento počet je v relácii k celkovému počtu publikovaných článkov bezvýznamný a sústreďuje sa iba v malom počte časopisov označovaných ako predátorské. (s.2 op. cit.). Štatistické údaje uvádzané v recenzovanej publikácii sú dobre usporiadané a zaujímavé. Je treba upozorniť na údaje v obrázku 7 (s. 26, op. cit.) a v tab.1 (s.31, op. cit.) o Česku. Česko aj Slovensko sú ohrozenejšie krajiny ako Poľsko, Maďarsko a Slovinsko (s. 15, op. cit.). Porovnanie pozície Česka a Slovenska by si pravdepodobne vyžiadalo podrobnejšiu analýzu. Za jeden zo závažných záverov formulovaných autormi recenzovanej publikácie je kritika spôsobu hodnotenia publikačných výsledkov na úrovni príslušných štátnych aj univerzitných orgánov. Autori dochádzajú k nepríliš pozitívnej mienke o dopadoch tohto hodnotenia nielen na hodnotené akademické inštitúcie, ale aj na kariérny postup. Citujeme (s. 33, op. cit.) v českej reči: „... čím primitívnejší má země metody hodnocení výzkumu a čím více se spoléhá na pouhé sčítání čárek za publikace, tím lepší prostředí pro predátorské časopisy“.

Na záver treba konštatovať, že predložená analýza má vysokú profesionálnu úroveň. Autorom sa podarilo na stručne analyzovať množstvo problémov na iba 35 stránkach. Publikácia je vybavená zoznamom relevantnej literatúry pre ďalšie štúdium. Prečítanie recenzovanej publikácie prinesie ošoh všetkým potenciálnym adresátom.

Vladislav Pavlát